

Ministerieel besluit tot definitieve opheffing van de bescherming als monument van de bovengevel en bedaking van een traditioneel diephuis in Antwerpen

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.1, 3°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.3 tot en met 6.2.7;

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de opheffing van de bescherming als monument werd onderzocht;
- de bevindingen van het onderzoek zijn opgenomen in een opheffingsdossier;
- het voorlopig opheffingsbesluit werd getekend op 6 juni 2024 en werd bij uittreksel in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt op 12 juli 2024;
- de stad Antwerpen organiseerde een openbaar onderzoek van 13 juli 2024 tot en met 12 augustus 2024;

De behandeling van de adviezen, opmerkingen en bezwaren is opgenomen als bijlage 3 bij dit besluit.

Motivering

De bovengevel en bedaking van het traditioneel diephuis, Nosestraat 1 in Antwerpen, werden bij koninklijk besluit van 2 september 1976 beschermd als monument. Dit besluit werd gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 21 september 1976. De bescherming omvat het bovendeel vanaf de tweede bouwlaag van de voorgevel en de bedaking.

Op het ogenblik van de bescherming beperkten de aanwezige uitwendige erfgoedelementen en -kenmerken zich tot de bovenste geledingen van de voorgevel (vanaf de tweede bouwlaag) en de bedaking. Dit resulteerde in een fragmentarische bescherming die de in de 19de eeuw verbouwde eerste verdieping omvatte, de tot de 16de eeuw opklimmende tweeledige getrapte geveltop met bak- en zandsteenparement en de bedaking. Ondanks de slecht onderhouden toestand op het moment van de bescherming, bezaten deze geveldelen zeker uitwendig nog authentieke kenmerken.

Na de bescherming werden in de jaren 2000 grondige herstellings- en verbouwingswerken ondernomen met een grote impact op de geleding en historische materialiteit van de trapgevel: een deel van de geveltop werd hermitseld zonder de bovenste geleding met luik en het overhoeks topstuk met kraagsteen te hernemen waarbij oorspronkelijk materiaalgebruik zoals het bak- en zandstenen parement gedeeltelijk verdween.

In 2023 werd het interieur sterk verbouwd tot een duplexappartement waarbij nauwelijks nog een bouwspoor van het vroegere achterliggende volume en de structuur behouden bleef. Het interieur bevat geen erfgoedelementen en -kenmerken.

Artikel 6.2.1, 3°, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 staat de gehele of gedeeltelijke wijziging of opheffing van een bescherming omwille van het algemeen belang toe. De parlementaire voorbereiding stelt daarbij het volgende: "*door een wijzigende context kan het algemeen belang immers geëvolueerd zijn ten opzichte van het algemeen belang ten tijde van de bescherming*".

In functie van een algemene evaluatie van het beschermd bestand in Vlaanderen die als doelstelling heeft om een dynamische selectie van de essentiële en representatieve getuigen van het leven in Vlaanderen te vrijwaren, wordt het beschermd erfgoed getoetst aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde. Deze evaluatie is gebaseerd op de erfgoedwaarde zoals vermeld in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 2.1, 26°: de archeologische, architecturale, artistieke, culturele, esthetische, historische, industrieel-archeologische, technische, ruimtelijk-structurende, sociale, stedenbouwkundige, volkskundige of wetenschappelijke waarde waaraan onroerende goederen en de cultuuroederen die er integrerend deel van uitmaken hun huidige of toekomstige maatschappelijke betekenis ontlenen. Daarnaast zijn de vijf selectiecriteria gebruikt die ook gehanteerd worden in functie van bescherming en die het afwegingskader vormen om het onroerend erfgoed te waarderen:

- 1° zeldzaamheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed uitzonderlijk voorkomt in relatie met de geografische context, de historische context, de typologie of het oeuvre;
- 2° herkenbaarheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een goed herkenbare uitdrukking is van zijn oorspronkelijke functie, uitzicht of vormgeving, of van een belangrijke fase in de latere ontwikkeling daarvan;
- 3° representativiteit: geeft aan in hoeverre het onroerend goed typerend is voor een geografische of historische context of een welbepaalde typologie of een bepaald oeuvre;
- 4° ensemblewaarde: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een sterke samenhang vertoont tussen de verschillende elementen;
- 5° contextwaarde: geeft aan in hoeverre er tussen het onroerend goed en zijn directe of ruimere omgeving een sterke relatie is op landschappelijk, stedenbouwkundig of esthetisch vlak.

Volgens de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden zijn de historische en architecturale waarde relevant voor de beschermde bovengevel van de voorgevel en bedaking van Nosestraat 1.

1° Zeldzaamheid:

In de historische binnenstad van Antwerpen zijn een 200-tal diep- en breedhuizen opklimmend tot de 16de-17de eeuw met gelijkaardige trapgevels in een traditionele bak-

en zandsteenstijl, al dan niet met 19de-eeuwse of latere aanpassingen, beschermd als monument. De fragmentarisch beschermde gevel in de Nosestraat (bovengevel en bedaking), op het moment van de bescherming nog met een bouwhistorisch gelaagde bovenbouw en bedaking, vormt sinds de jaren 2000 door ingrijpende werken aan de beschermde geveldelen, geen zeldzaam authentiek voorbeeld meer. De historische en architecturale waarde zijn gering geworden. Een opheffing van deze gevel zou daarom geen hiaat betekenen in het soortgelijke beschermde erfgoed.

2° Herkenbaarheid:

Ondanks de fragmentarische bescherming, was op het ogenblik van de bescherming de bovenbouw van het pand, Nosestraat, nog afdoende herkenbaar als 16de-eeuwse trapgevel. De trapgevel werd tijdens werkzaamheden in de jaren 2000 verbouwd en deels gereconstrueerd met slechts een beperkt behoud van authentiek materiaal. Hierbij werden bepaalde voor deze bouwperiode typerende elementen (overhoeks topstuk op kraagsteen, parement van bak- en zandsteen, ankers) en later aangebrachte aanpassingen (detaillering 19de -eeuws schrijnwerk) niet hernomen. Ook de dakbedekking en dakstructuur werden in die periode grondig vernieuwd. Bijgevolg heeft de bovengevel en bedaking zowel in historische materialiteit als in vormgeving ingeboet aan authenticiteit (historische, architecturale waarde). Binnen de 200-tal in de Antwerpse binnenstad beschermde traditionele breed- en diephuizen uit de 16de en 17de eeuw zijn er betere voorbeelden, al dan niet gerestaureerd, met een grotere herkenbaarheid: ondermeer Kammenstraat 75-77, Vlasmarkt 21-23, Oude Koornmarkt 15-17, Sint-Pieter en Paulusstraat 4, Lange Koepoortstraat 27, 29-31 en 36, Wiegstraat 16, Hoofdkerkstraat 4 en Wijngaardstraat 16.

3° Representativiteit:

Het pand, Nosestraat 1, was als traditioneel diephuis representatief voor de bebouwing in de omgeving van de Sint-Paulussite in de 17de eeuw. Doch door aanpassing van de eerste bouwlaag met de inbreng van een elektriciteitscabine in 1964 was het pand op het ogenblik van bescherming al niet meer representatief. Verbouwingswerken na de bescherming, in de jaren 2000, waaronder het heropmetsen van de gevelbeëindiging, het vernieuwen van de dakstructuur en -bedekking, het vervangen van het schrijnwerk,... zonder daarbij rekening te houden met de bestaande historische gelaagdheid van het geheel, hebben de representativiteit bijkomend aangetast. Vanuit hedendaags oogpunt is de representativiteit dus eerder laag als gevolg van de lage herkenbaarheid (historische en architecturale waarde).

4° Ensemble (ensemblewaarde):

Op het ogenblik van de bescherming bezat het pand, Nosestraat 1, een beperkte ensemblewaarde wegens het reeds aangetaste gevelbeeld (zie de in 1963 sterk verbouwde begane grond). Restauratie- en verbouwingswerken in de jaren 2000 hebben een bijkomende impact gehad op het algemeen voorkomen van dit gevelbeeld. In plaats van werkzaamheden met het oog op een herwaardering van de beschermde geveldelen en bedaking, hebben deze delen ingeboet aan essentiële erfgoedelementen en -kenmerken, zoals de gevelgeleding, -vormgeving en -materialiteit. Ook is hierdoor en door de inwendig sterke verbouwing tot duplexappartement de structurele samenhang tussen de beschermde delen van de voorgevel en het achterliggende bouwvolume beperkt. De ensemblewaarde van het pand, opklimmend tot de 16de eeuw met 19de-eeuwse aanpassingen, is hierdoor aangetast (architecturale waarde).

5° Context (contextwaarde):

Wegens zijn ligging binnen de historische binnenstad van Antwerpen bevindt het pand Nosestraat 1 zich in een historisch waardevolle bebouwde context. Binnen deze omgeving is het pand met beschermde bovengevel en bedaking echter geen beeldbepalend en toonaangevend bouwvolume. De in de jaren 1960 verbouwde begane grond werkt storend in het straatbeeld, de beschermde bovenbouw refereert wegens de ingrijpende aanpassingen in de jaren 2000 slechts nog in beperkte mate aan de voor de Antwerpse binnenstad typerende historische bebouwing (historische en architecturale waarde). De waardevolle context van de omgeving wordt gevrijwaard door de erkenning als CHE-zone in het Gewestplan.

Samengevat kan gesteld worden dat de voorgevel reeds op het moment van bescherming een relatief beperkte erfgoedwaarde had die zich louter manifesteerde in de bovenste geledingen van de gevel en de bedaking. Na de bescherming gebeurden ingrijpende verbouwingen die verder afbreuk deden aan de erfgoedwaarde van de bovenbouw en bedaking naar uitzicht, geleding en bouwmethode.

Hieruit kan geconcludeerd worden dat op basis van de huidige selectiecriteria, in het bijzonder de zeldzaamheid, herkenbaarheid, representativiteit en ensemblewaarde, de erfgoedwaarden van de bovengevel en bedaking van het pand, Nosestraat 1 in Antwerpen, ontoereikend is op Vlaams niveau voor een bescherming als monument.

De hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde hebben geleid tot een gewijzigde context waarin de erfgoedwaarden, in casu de historische en architecturale waarde, onvoldoende zijn voor een bescherming van de bovengevel en bedaking van het traditioneel diephuis, Nosestraat 1 in Antwerpen, als monument. De vrijwaring van de erfgoedwaarden middels een bescherming als monument is niet langer vereist omwille van het algemeen belang.

De bescherming van de bovengevel en bedaking van het traditioneel diephuis Nosestraat 1 in Antwerpen als monument wordt opgeheven omwille van het algemeen belang.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. Het koninklijk besluit van 2 september 1976 tot bescherming van meerdere onroerende goederen in Antwerpen als monument, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 21 september 1976, wordt definitief gedeeltelijk opgeheven.

Art. 2. Het beschermde goed, de voorgevel - bovengevel en bedaking, Nosestraat 1 in Antwerpen, waarvan de bescherming als monument definitief wordt opgeheven, bevindt zich op de percelen met volgende kadastrale gegevens: Antwerpen, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummers 2120 B (deel) en 2120 C.

De kadastrale toestand is gewijzigd ten opzichte van het ogenblik van bescherming. In het beschermingsbesluit van 2 september 1976 wordt dit kadastraal omschreven als: Antwerpen, 1ste afdeling, artikel 39, sectie A, perceelnummer 2120 C.

Het plan met de aflijning is opgenomen als bijlage 1 bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van het beschermde onroerend goed waarvan de bescherming definitief wordt opgeheven, wordt als bijlage 2 bij dit besluit gevoegd.

Art. 3. In artikel 1 van het koninklijk besluit van 2 september 1976 tot bescherming van onroerende goederen in Antwerpen wordt punt 61 opgeheven.

Brussel, 30/09/24

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (Sig)
Getekend op: 2024-09-30 13:47:25 +02:00
Reden: lk keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE